

UZASADNIENIE

Niezależnie od podniesionych w apelacjach zarzutów stwierdzić należy, iż w odniesieniu do oskarżonego zaistniała tzw. bezwzględna przyczyna odwoławcza opisana w art. 439 § 1 pkt 10 kpk – oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy pomimo istnienia okoliczności, o jakich mowa w art. 79 § 2 kpk.

Stosownie do treści art. 79 § 2 kpk oskarżony musi mieć obrońcę, jeśli sąd uzna to za niezbędne ze względu na okoliczności utrudniające obronę. Przepis ten rozszerza przypadki obrony obligatoryjnej na okoliczności inne, niż wymienione w art. 79 § 1 kpk, które powodują, iż oskarżony z uwagi na swoją nieporadność lub stan, w jakim się znajduje, nie jest w stanie bez pomocy obrońcy należycie realizować swojej obrony (por. komentarz do art. 79 kpk w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1 – 296, Tom I, red. prof. dr hab. Piotr Hofmański, Elżbieta Sadzik, dr hab. Kazimierz Zgryzek, rok wydania: 2011, wydawnictwo: C.H.Beck, wydanie: 4). „ Okoliczności utrudniające obronę ”, w rozumieniu art. 79 § 2 kpk należy więc wiązać z takimi właściwościami osobistymi oskarżonego, które co prawda nie uniemożliwiają, ale w znaczący sposób utrudniają realizację przez niego prawa do obrony materialnej samodzielnie. Chodzić może tak o właściwości fizyczne (wiek, stan zdrowia, sprawność poszczególnych narządów zmysłów), jak i intelektualne konkretnego oskarżonego (stopień sprawności umysłowej, zaradność lub nieporadność) – por. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Karna z 2004-02-17, II KK 277/02, opubl. Legalis.

W toku postępowania przygotowawczego w odniesieniu do oskarżonego powzięto wątpliwości co do jego poczytalności w rozumieniu art. 79 § 1 pkt 3 kpk. W związku z powyższym oskarżonemu wyznaczono obrońcę z urzędu oraz dopuszczono dowód z opinii biegłych psychiatrów co do jego poczytalności w chwili czynu, jak i aktualnego stanu zdrowia psychicznego i zdolności do udziału w toczącym się postępowaniu.

W stosunku do oskarżonego biegli stwierdzili, że:

- nie jest on chory psychicznie,

- jest upośledzony umysłowo,

- jednak w chwili popełnienia zarzuczonego czynu, jak i w toku postępowania jego poczytalność nie budziła wątpliwości,

- jest zdolny do udziału w postępowaniu oraz do podjęcia „obrony samodzielnej przed sądem” (k. 41 - 43).

Kierując się treścią w/w opinii Sąd Rejonowy cofnął wyznaczenie obrońcy z urzędu (k. 158). Na rozprawę oskarżony się nie stawił, Sąd procedował pod jego nieobecność i przy braku obrońcy (k. 172).

Rzecz jednak w tym, iż **oskarżony jest całkowicie ubezwłasnowolniony z uwagi na swoją nieporadność życiową**, co było już wiadome na etapie postępowania przygotowawczego (zeznania opiekuna prawnego J. M. (1) k. 58 i zaświadczenie k. 61), a co dodatkowo potwierdzono na etapie postępowania międzyinstancyjnego (odpis postanowienia Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie I Ns 24/02 z dnia 5 września 2002 roku k. 223). Ponadto okazało się, że oskarżony ma zaniki pamięci, nie radzi sobie nawet w codziennym życiu, nie bardzo wie co się dzieje w jego sprawie (k. 203).

Przypomnieć należy, iż „ okoliczności utrudniające obronę ” w rozumieniu art. 79 § 2 kpk to okoliczności inne od tych, o jakich mowa w § 1 tego przepisu. Stwierdzenie zatem, iż oskarżony nie ma tak daleko idących deficytów w sferze zdrowia psychicznego, by jego poczytalność i zdolność do samodzielnej obrony budziła wątpliwości, nie niwelowało obowiązku badania, czy nie występują inne, aniżeli mankamenty zdrowia psychicznego, okoliczności, które utrudniałyby prowadzenie samodzielnej obrony. W ocenie Sądu Okręgowego za takie okoliczności uznać niewątpliwie należy upośledzenie umysłowe oskarżonego i jego nieporadność życiową, a przede wszystkim fakt jego całkowitego ubezwłasnowolnienia. Trudno tego rodzaju okoliczności nie uznać za takie, które utrudniają samodzielną

obronę. Choćby tylko fakt całkowitego ubezwłasnowolnienia powoduje, że oskarżony nie jest w stanie zawrzeć skutecznej umowy cywilno – prawnej chociażby z obrońcą z wyboru. Nie może się bronić skutecznie i sprawnie.

Jeśli w grę wchodzi okoliczności wymienione w art. 79 § 2 kpk, obrona winna mieć charakter obligatoryjny już od chwili stwierdzenia okoliczności, które ją uzasadniały, tzn. od chwili, gdy okoliczności utrudniające obronę stały się organom prowadzącym postępowanie znane. W odniesieniu do oskarżonego istniały one od początku postępowania i winny być wiadome organom ścigania co najmniej od momentu pojawienia się wspomnianej opinii psychiatrycznej i od złożenia zeznań przez J. M. (2), która załączyła do protokołu zaświadczenie potwierdzające, że jej brat (oskarżony T. M.) jest całkowicie ubezwłasnowolniony. Na etapie postępowania sądowego oskarżony aż do wydania wyroku nie miał obrońcy (ustanowiono go dopiero na etapie postępowania międzyinstancyjnego). Tymczasem w warunkach uzasadniających ustanowienie obrońcy z urzędu na podstawie art. 79 § 2 kpk obrońca musi uczestniczyć w całej rozprawie (art. 79 § 3 kpk). Uchybienie tym unormowaniom stanowi bezzwzględną przyczynę odwoławczą, o jakiej mowa w art. 439 § 1 pkt 10 kpk. Dlatego zaskarżony wyrok należało uchylić do ponownego rozpoznania, a orzeczenie reformatoryjne nie było możliwe (art. 437 § 2 kpk w zw. z art. 439 § 1 kpk).

Co do zarzutów zawartych w apelacji prokuratora – ich merytoryczne rozpoznanie jest obecnie przedwczesne z powodu konieczności ponownego rozpoznania sprawy z powodów wyżej opisanych, więc nie będą one omawiane (art. 436 kpk).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien wszystkie wymienione wyżej uchybienia konwalidować, a w szczególności:

- przeprowadzić przewód sądowy w całości od początku z udziałem obrońcy z urzędu;
- powiadamiać o terminach rozpraw i doręczać odpisy decyzji procesowych przedstawicielowi ustawowemu całkowicie ubezwłasnowolnionego oskarżonego, tj. J. M. (2);
- przy wyrokowaniu mieć na uwadze argumenty zawarte w apelacji prokuratora i pamiętać o zakazie reformationis in peius wyznaczonego treścią wyroku i zarzutami apelacji prokuratora.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu przez adwokata oskarżonemu na rozprawie apelacyjnej Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 618§ 1 pkt 11 kpk oraz § 2 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 w zw. z § 17 ust. 2 pkt 4 i Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 3 października 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1714.).

Wobec powyższego orzeczono jak w wyroku.